

FALHES, HAROS, HALHES E BRANDONS

Materiau pedagogic des Hèstes deth Huec des Solsticis enes Pirenèus

ERA LENHA TATH HUEC

Maleta halhaira

Materiaus pedagògics entara valoracion deth patrimòni immateriau pirenenc

Activitat 1 ERA HUSTA DETH HUEC

DOMENIS

NATURA E DESVELOPAMENT DURADÍS LENGÜES MIEI SOCIAU E CULTURAU DANÇA E MUSICA

ESPACI

- **CONEISHENÇA DETH MIEI NATURAU**

ACTIVITAT

Es Hèstes deth Solstici d'Estiu enes Pirenèus qu'utilizen diferenti tipus de materiaus. Cada vilatge que's serveish de diferents espècies de vegetacion que depenen dera tradicion e des bòsqui qu'an ath torn. Aquera diversitat, qu'ei ua oportunitat ideau entà conéguer es abitats pirenencs, era varietat des espècies que les compòsen e a on e's tròben.

MATERIAUS

- **MATERIAU QUE CAU**
  - Tablèu numeric interactiu o video-projector
- **MATERIAU DERA MALETA DERA MALETA HALHAIRA**
  - Joc d'identificacion des espècies vegetaus halhaires.
  - Clau USB e huelhes, dab eth dessenh deth paísatge.
  - Exposicion des falles, haros, hars e halhars.

OBJECTIUS E CONTENGUTS PEDAGOGICS

▪ COMPETÉNCIES

- Analizar paisatges e ecosistemes en tot ténguer compde des factors socials e naturaus que les configuren, tà valorizar es accions que les afecten.

▪ OBJECTIUS PEDAGOGICS

- Identificar quauques espècies vegetaus pròpies as territòris pirenenics.
- Aprénguer a identificar espècies gràcies a claus d'identificacion simples.
- Relacionar es elements naturaus deth parçan dab es lors principaus usatges pes òmes.
- Conéguer es diferents elements utilizadi enes hèstes deth huec.

▪ CONTENGUTSPEDAGOGICS

- Es Pirenèus coma principau unitat de relhèu.
- Classificacion des estatges de vegetacion, que son plan diferents entrans nòrd e sud dera cadia.
- Tipus d'espècies de plantes (arbo, arbilhon, èrbes).
- Concèpte de falles, halhes, haros, hars e halhars

QUÉ CAU SABER?

Es Pirenèus coma unitat de relhèu deth territòri halhaire

Es Pirenèus (Pyrénées en francés, Pirineus en catalan, Pireneu en aragonés e Pirineos en castilhan) que fòrmen ua cadia de sèrres situada ath sud deth isme entram era mar Mediterrània, ath èst, e eth Ocean Atlantic (aperat tanben era Mar Grana) ath oèst, sie deth Gòlfe deth Lion ath Gòlfe de Gasconha, dera còsta deth Rosselhon enquiara còsta basca. Deth costat nòrd, eth climat qu'ei mès heresc e umid, era vegetacion qu'ei importanta e un pialèr d'arrius qu'alimenten Garona. Deth costat sud, era Peninsula Iberica qu'apòrte un climat mediterraneu fòrça assolehat e mès sec. Arrius e nestes irregulares que devaren de cap ara depression deth Ebre, eth arriu gran, parallèl as Pirenèus, desempús es Monts Cantabrics, ath nòrd-oèst, enquiath sòn deltà, ena Mar Mediterrània, ath sud-èst.

Ua cadia de montanhes tant ampla qu'ei composada d'ua gran varietat de païsatges naturaus. Que cau remarcar que fòrça hèn partida d'espacis naturaus protetjats per tres parcs nacionaus – ath nòrd, qu'avem eth Parc nacionau des Pirenèus, e ath sud, eth Parc nacionau d'Aigüestòrtas e Estanh de Sant Maurici e eth Parc nacionau d'Ordesa e Mont Perdut – e un pialèr de parcs naturaus. Deth costat Nòrd, ena Region Occitania, qu'avem atau eth Parc Naturau Regionau des Pirenèus Ariegesi e eth Parc Naturau Regionau Comenge-Varossa, e deth costat sud, que trobam eth Parcs naturau d'Andòrra, eth Parc naturau de Posets-Maladeta (Aragon), eth Parc Naturau de l'Alt Pirineu e eth Parc naturau deth Cadí-Moixeró (Catalonha).

Es nòstes plantes : arbes, arbilhons e èrbes

En generau, que podem trobar tres diferents tipus de plantes :

- a) es arbes, quan mos arreferim as plantes lenhoses de grans dimensions dab un pè unic, aperat tronç, que's ramifique ena sua part superiora, en formar ua cabelha ;
- b) es arbilhons, quan mos arreferim as plantes que's ramifiquen dempús eth pè sense tronç principau ;
- c) es èrbes, plantes sense cama lenhosa.

Aqueres plantes que constitueishen un des elements deth paisatge que mos dan eth mès d'informacions sus es caracteristiques generaus d'un territòri, es quaus e's distribuïràn en foncion deth relhèu, deth climat, deth sòu e dera activitat umana. Es factors antropics que horen longtemps es principaus modificadors des nòsti paisatges naturaus.

En generau, aqueres plantes que determinaràn es tipus de vegetacion e era sua distribucion que serà definida pes diferents estatges :

- a) es tèrres baishes, entram eth nivèu dera mar e 800 mestres ;
- b) eth estatge montanhòu, entram 800 e 1600 mestres ;
- c) eth estatge subaupenc, entram 1600 e 2300 mestres ;
- d) eth estatge aupenc, ensús de 2300 enquià 3404 mestres (hautor maximau des Pirenèus).

Deth costat nòrd des Pirenèus, era hautor des estatges vegetaus que pòt èster superiora de 100 a 200 mestres per rapòrt ath costat sud.

Entà sabé'n mès : <http://www.pyrenees-parcnational.fr/fr/des-connaissances/le-patrimoine-naturel/une-flore-riche-et-une-vegetation-en-etages>

Plantes que dan o an dat era matèria prumèra as hèstes deth huec:

1. Auerassèr o mata (*Corylus avellana*)
2. Auet (*Abies alba*)
3. Bedoth (*Betula pendula*)
4. Boish (*Buxus sempervirens*)
5. Ceridèr (*Prunus avium*)
6. Cornièr (*Cotoneaster spp.*)
7. Faia / cefalària (*Cephalaria leucantha*)
8. Hai (*Fagus sylvatica*)
9. Herèisho (*Fraxinus excelsior*)
10. Gimbro (*Juniperus communis*)
11. Pin nere o sapin (*Pinus uncinata*)
12. Pin ròi (*Pinus sylvestris*)
13. Pibo (clop, xop) (*Populus nigra*)
14. Casse (*Quercus sp*)
15. Segle (*Secale cereale*)
16. Telh (*Tilia spp*)

Es nòsti elements tradicionaus: Halhes, Haros e Brandons

Era hèsta des falles, haros, hars e halhars (UNESCO, 2015) qu'ei un exemple d'aqueth patrimòni immateriau present enes Pirenèus Occitans, Catalans, Aragonesi e Andorrans. Cada-un des 63 municipis des Pirenèus que celèbren aquera hèsta que pòrte ues experiéncias pregondes, mès soent ignorades pes autes comunautats halhaires. Que podem diferenciar dus elements tradicionaus que halamen ath moment dera hèsta.

a) la falla / era halha : element entà transportar eth huec o tà hè'u virar, hèt dab ua o ues ascles, pèles engulhades o encara hèishi d'èrba.

b) eth haro / eth har / eth halhar : tronc shasclat e quilhat ena plaça o en un aute lòc simbolic, coma un tuc, ua horca de camins, ua hònt, un arriu, etc. Aqueth lòc qu'ei tan simbolic entà cada comunautat que non càmbie desempús sègles. Que trobam aqueri haros / hars / halhars en Aran, Comenge e Varossa, toti deth costat nòrd des Pirenèus. Soent que son « abilhadi » o « cauçadi » de palha o d'esclèishi tà ajudar ara mesa a huec e ara cremacion.

Arreproduccions miniatures des Halhes, Haros e Brandons

Eth Haro

Lòc:	Les (er Haro) e Arties (Taro) (Val d'Aran)
Tipes de planta:	Auet o Pin ròi
Data de celebracion:	23 de junh
Utilizacion:	Se place en centre dera plaça.
Punts interessents :	<ul style="list-style-type: none"> - Que pòt mesurar enquià dètz mestres de long. - A Les, que's prepare era segonda setmana de mai, que's quilhe tà sent Pèir (29 de junh) e no's creme enquiath an d'après. - A Arties, qu'ei quilhat e alugat pròishi dera glèisa Sent Joan ; après, que s'arrossègue per tot eth vilatge, deth aute costat de Garona. Pendent eth passa-carrèra, es halhaire que sauten a orde per dessus es es-hlames. - D'auti vilatges aranesi que solien hèr aquera hèsta en un passat mès o mens pròishi de nosati, coma ac ditz eth poèma de Mossen Josèp Condò-Sambeat, Era net de Sant Joan, publicat en 1914 : « Semble qu'era hlama saute Der un ar aute serrat ; E volant d'un pòble a un aute Tota era valh que s'a alugat. »

Falla major d'Alins

Lòc:	Alins (Palhars Sobirà)
Tipes de planta:	Pin ròi
Data de celebracion:	23 de junh
Utilizacion:	Se place en centre dera plaça.
Punts interessents :	Aperada tanben falla grossa, que's prepare ena cort de çò de Sabater, ath costat dera plaça, e qu'ei hicada en un barrilh metallic plen de sable ; que mesure entram siés e sèt mestres de long. - a Llesp, qu'elabòren ua falla major fòrça semblanta.

Eth Har

Lòc:	Occitània (França)
Tipes de planta:	Auet o Hai
Data de celebracion:	23 de junh o dates propères
Utilizacion:	Se place en centre dera plaça o un espaci especiau.
Punts interessents :	Que's quilhe ath miei dera plaça o en un endret especiau, tostemps en madeish lòc, ath cap d'un tepèr, de còsta ua hònt, un arriu, e que cau que's veje de lonh, dempús un aute huec o d'auti vilatges. Punts interessents : eth har o eth halhar qu'ei eth nom originau en occitan. Eth francés comun e d'usatge toristic qu'impòse eth nom brandon. Eth har / halhar que semble logicament fòrça eth haro dera Val d'Aran e era falla major d'Isil. Qu'ei coronat de flors e que mesure entram siés e dètz mestres de long.

**Falla major
d'Isil**

Lòc:	Isil (Palhars Sobirà)
Tipes de planta:	Pin ròi o sapin
Data de celebracion:	23 de junh
Utilizacion:	Se place en centre dera plaça.
Punts interessents :	Que's prepare ath torn deth prumèr de mai, quan es halhes individuaus ; - que i hèn quate talhs lateraus dab era estroncadera e que i hiquen bèri cunhs de husta de bedoth ; - que hè mèr o mens dètz mestres de long ; - a Vilaller e a Senet, que planten tanben un arbe sense pèth ne branques o sonque dab es dera part superiora. Non ei shasclat.

**Faia de Sant
Julià de
Cerdanyola**

Lòc:	Sant Julià de Cerdanyola (Berguedà)
Tipes de planta:	èrba tà tà hèr halhes o cefalària
Data de celebracion:	24 de deseme
Utilizacion:	Falha individuu que s'apue ena esquia
Punts interessents :	A un garròt inferior nomentat anma, hèt d'auerassèr, gimbro, pin o boish. Era èrba s'arremasse entà Sant Martin e se dèishe shugar. S'estaque damb ficèles. Pòt auer entre 1,5 e 3 mètres.

Faixa de Bagà

Lòc:	Bagà (Berguedà)
Tipes de planta:	Èrba entà hèr Falhes o cefalària
Data de celebracion:	24 de deseme
Utilizacion:	Falha individuau que s'apuie ena esquia
Punts interessents :	Ei pariona ara de Cerdanyola mès non dispause pas d'ua anma o garròt interior. S'acostumaue a penjar enes balcon, hèt qu'autrejaue un component magic, de proteccion.

Halha de Sent Bertran de Comenge

Lòc:	Sent Bertran de Comenge (Comenge, Occitania).
Tipes de planta:	Telh, Auet o Bedoth
Data de celebracion:	23 de junh o dates propères
Utilizacion:	halha individuau que se botge e se hèr a virar ath torn d'"Eth Har"
Punts interessents :	<p>Era husta entà hèr era falha depen era zòna. es cunhes acostumen a èster d'auerassèr. Ath cap dera falha s'i pòt includir un arram de flors com en cas d'Eth Har. Era tradicion ditz qu'un còp cremada s'a de salvar eth mange entà auer bona sòrt.</p> <p>Era falha pòt auer ath torn d'1,5-2 mètres. Aquesta falha d'usatge individuau s'a perdut en fòrça pòbles francesi. Recentament semble que se recupère.</p>

Falla d'Isil

Lòc: Isil (Palhars Sobirà)

Tipes de planta: Pin ròi

Data de celebracion: 23 de junh

Utilizacion:

Punts interessents :

Falha individuau que s'apuie en muscle.
Eth garròt prim d'auerassèr, que s'apuie en aute muscle, servís entà equilibrar eth pes dera falha. Amassa damb es falhes deth Berguedà, sigueren declarades Hèsta Patrimoniau d'Interès Nacionau pera sua contunhitat e antiquitat. En Alòs d'Isil elabòren ua falha dera madeisha tipologia.

Falla de València d'Àneu

Lòc: València d'Àneu (Palhars Sobirà)

Tipes de planta: Auerassèr, Bedoth, Ceridèr o Casse

Data de celebracion: Era vesilha de Sant Pèrre o eth dissabte mès propèr.

Utilizacion: Falha individuau que s'apuie en muscle

Punts interessents :

Es tedes dera part superiora son de pin ròi. Com en d'auti pòbles, non se celebrèc era hèsta pendent bères epòques, per exemple, pendent era Guèrra Civi. Semble qu'anticament (tanben en Isil e Sorpe) es gojates hègen falhes entà Sant Joan e es gojates entà Sant Pèrre.

Falla d'Alins

Lòc: Alins (Palhars Sobirà)

Tipes de planta: Pin ròi

Data de celebracion: 23 de junh

Utilizacion: Falha individuau que s'apuie en muscle
Es tires orizontaus decoratives se hèn damb ua
moto-ressèga. Se baishe de dus punts: de Sant
Quirc e deth Botanal. Es que van deuant dera
hilèra deth prumèr punt e toti es deth dusau an
ues falhes mèns granes e sense decoracion,
pariones as d'Isil.

Falla de San Chuan de Plan

Lòc: San Chuan de Plan (Sobrabe)

Tipes de planta: Pin

Data de celebracion: 23 de junh

Utilizacion: Falha individuau que s'apuie en muscsl
Ne diden hèsta dera "Falheta". Comence ena
"Planeta dera Falha", enes bòrdes de Sant
Mamés e dempús se baishe enquiath pòble. Eth
darrèr tram dera baishada a forma de corsa.

Falla de Saún

Lòc: Saún (Ribagorza)

Tipus de planta: Bedoth

Data de celebracion: 23 de junh

Utilizacion: Falha individuau que s'apuie en muscle e se hè a virar

Punts interessents :

En Saún an un des bedorars mèns importants dera península. En tempsi difícils sonque i participauen es mainatges, atau com passèc en d'alti pòbles e passe actuaument en Occitània.

Falla de Llesp

Lòc: Llesp (Alta Ribagorça)

Tipus de planta: Pin ròi

Data de celebracion: Quatau dimenjada de junhsèga

Utilizacion: Falha individuau que s'apuie en muscle

Punts interessents :

Es cunhes son de sapin. Era falha a una mida d'1,6 mètres de naut.

Es mainatges van deth cementèri tara falha grana dera plaça e l'aluguen. Ei era senhau entà qu'es adults comencen era baishada ath crit de "Foc a Faro" (Huec en Haro).

Falla de Vilaller

Lòc:	Vilalhèr (Alta Ribagorça)
Tipos de planta:	Pin ròi
Data de celebracion:	23 de junh
Utilizacion:	Falha individuau que s'apuie en muscle
Punts interessents :	Era teda dera part superiora ei de sapin. Es taulons qu'aué en dia s'obtien de manèra industriau, anticament èren hustes sobrèrs dera elaboracion de cabirons o de tets en mau estat. I a era tradicion de hèr ua falha de sies mètres que se baishe entre quate o cinc falhaires.

Falla de Gotarta

Lòc:	Gotarta (Alta Ribagorça)
Tipos de planta:	Pin ròi
Data de celebracion:	23 de junh
Utilizacion:	Falha individuau que s'apuie en muscle
Punts interessents :	Anticament era falha se hège damb branques de cornèra, reutilizadas de grèrs vielhes que servien entà escampar es corràus e es bòrdes. Aué en dia bèrs falhes pòrten encara aquestes branques ath torn entà rebrembar era forma originau.

Rantiner

Lòc:	Val de Boí (Alta Ribagorça)
Tipes de planta:	Sapin
Data de celebracion:	23 de junh o dates propères
Utilizacion:	Falha individuau que s'apuie en muscle
Punts interessents :	Ei originària de Taüll mès se hè a servir en d'auti lòcs dera val. De sonque ua cama, se rebaishe era part deth mange e se hen era part superiora. Cada falhaire hè eth sòn rantiner; ei un modèl de falha fòrça personau. Es falhaire de Taüll van a bracar es pins ena zòna dera presa de Cavallers.

Falla de Barruera

Lòc:	Barruèra (Alta Ribagorça)
Tipes de planta:	Sapin
Data de celebracion:	Prumèra dimenjada dempús de Sant Joan
Utilizacion:	Falha individuau que s'apuie en muscle
Punts interessents :	Aguest modèl lo hè a servir sustot era mainadèra. Lo premanissen es pairs o pairins des petiti falhaire. Es adults hèn a servir sustot era falha robagorçana. En Barruera e es auti pòbles dera Val de Boí, "corren falhes" en lòc de "baishen falhes".

Falla rantinera

Lòc:	Val de Boí (Alta Ribagorça) e Castanesa (Ribagorza)
Tipes de planta:	Sapin
Data de celebracion:	23 de junh o dates propères
Utilizacion:	Falha individuau que s'apuie en muscle
Punts interessents :	Ei ua fusion entre era falha ribagorçana e eth rantiner. Eth mange ei un garròt (totxo) d'auerassèr e era part superiora ei de husta de sapin. Quan eth rantiner a eth mange massa cuert, se braque e se fusione damb eth garròt.

Falla ribagorçana

Lòc:	Alta Ribagorça, Ribagorza e Pobla de Segur (Palhars Jussà)
Tipes de planta:	Pin
Data de celebracion:	23 de junh o dates propères
Utilizacion:	Falha individuau que s'apuie en muscle
Punts interessents :	Cònste d'un seguit de tedes clauades en un garròt d'auerassèr. Se refòrce damb torns de fil-de-fèr. S'utilize concrètament ena Val de Boí, Pont de Suert, Senet, Casós, Bonansa, Montanui, Castanesa, Laspauls, Aneto, Suils e Villarrué.

Halha de Les

Lòc:	Les (Val d'Aran)
Tipes de planta:	Bedoth o ceridèr
Data de celebracion:	23 de junh
Utilizacion:	Halha individuau que se hè a virar
Punts interessents :	S'elabòre damb crosca de ceridèr e un fil-de-fèr. Se hè a virar ath torn d'Er Haro (Eth Haro) e soent se hèn simulacres de "luta" entre dus halhaires. Tostemp damb era simbologia de purificar e cremar es mali esperits. Dempús dera crema se dance ena madeisha plaça.

Falla de Andorra

Lòc:	Andorra
Tipes de planta:	Bedoth
Data de celebracion:	23 de junh o dates propères
Utilizacion:	Halha individuau que se hè a virar
Punts interessents :	Eth mange ei de boish. Per motius de seguretat, e de protecció actuaument se hè a servir ua halha hèta de pasta de papèr e hilat metallic. Era hèsta se celèbre en Andorra la Vella, Sant Julià de Lòria, Escaldes-Engordany, Encamp e Ordino. Era recuperacion des falhes se produxic eth 1987.

Autes halhes:

Halha dera Vath de Uelh

Lòc : Vath de Uelh (Comenge, Occitania).

Tipes de planta : herèishe e blat

Data de celebracion : 23 de junh o dates vesies.

Utilizacion : halha individuau que hèn virar.

Punts interessents :

- d'après era descripcion de Gabrielle Saint-Martin , qu'ei hèda dab ua branca de herèishe e ath cap, que boten ua brava tuha de palha de blat estacada dab tres tresses de palha e decorada d'un boquet de flors sauvatges o deth casau ;
- aué, aquera practica qu'ei abandonada.

Baleges de bròc

Lòc : Arribèra, Plana d'Inard e vilatges vesins (Comenge, Occitania).

Tipe de planta : bròc.

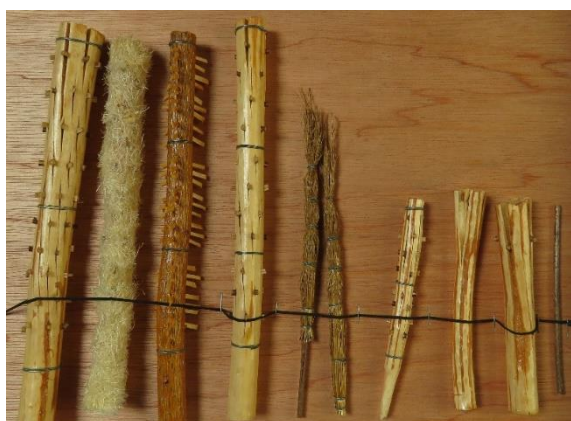
Data de celebracion : 23 de junh o dates vesies.

Utilizacion : halha individuau que cau hèr virar.

Punts interessents :

Que cau tot simplement reciclar es vielhes baleges de bròc que serveishen entà netejar es cortelhs e es bòrdes. Aquera practica, aué abandonada, ja poirie tornar lèu hèt.

NB : En sòn libe , Oriol Riart Arnaltot qu'explique que uns vilatges solien hèr falles d'aquesta darrèra tipologia, dab branques de casse, d'amelenquèr (cf. falla de Gotarta) o de boish, o dab palha de segle.

Caishon 1 Repliques @Pyrart Sebastià Jordà

Caishon 2 Repliques @Pyrart Sebastià Jordà

ACTIVITAT

▪ DINAMIQUES ABANS DERA ACTIVITAT

Abans d'iniciar era activitat cau auer clars es concèptes envèrs a çò que trabalharam restacadi damb era vegetacion, sustot era diferéncia entre èrba, arbust e arbe e es estatges de vegetacion. Se pòt demanar as escolans que cerquen informacion sus es hèstes deth huec de d'auti parçans deth Pirenèu desparsièrs ath sòn territòri.

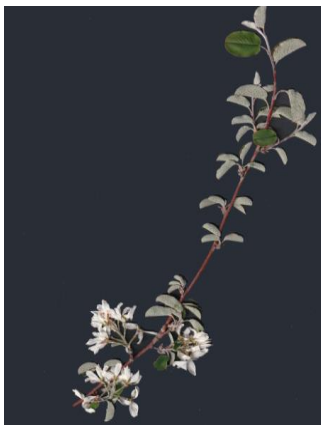
▪ DESVOLOPAMENT DERA ACTIVITAT

Fasa de premanida

Entà realizar era activitat mos cau auer es targetes deth jòc d'identificacion premanides e es fiches des espècies tà identificar. Es diboishi deth paisatge e era imatge digitalizada que trobaratz en pendrive e era mòstra des diuèrsi elements dera hèsta deth huec.

Prumèr de tot, s'explique ar escolanat que se harà un jòc entà apréner a identificar es plantes que dan o an dat era prumèra matèria entara hèsta deth huec e se liurarà ua des 35 targetes a cada un.

Eth professor aurà de dispausar des targetes d'identificacion des espècies e deth solucionari, pr'amor de poder ajudar as escolans en moment qu'ac requerisquen.¹

Planta tà identificar

29

Cornera (*Cotoneaster* spp.)

Arbust que pren la forma i mida d'un arbre. Escorça brunenca amb tons vermellosos. Les fulles caduques, ovals, i el limbe amb el marge serrat. Les seves flors són blanques formant petits ramells. Viu principalment als boscos mediterranis en terrenys rocallosos entre els 800 i els 2.100 metres. Utilitzada per fer la falla d'Igüerri i Gotarta a partir d'escampes gastades.

(ESP) Guillomera (FRA) Cotonéaster laineaux (Occità) Cotonéaster

Targeta dera espècia

---

¹ Eth Jòc d'identificacion des plantes des falhes ei inspirat e adaptat deth Jòc *ELS ARBRES DE CATALUNYA* Escola de Natura del Corredor-Ca l'Arenes-1990

Fasa de realizacion

Se da inici ath jòc e eth professor mòstre era prumèra espècia tà identificar. Sapin (pin nere)

Es escolans viren es sues targetes e er escolan qu'age era targeta 1, en votz nauta, lieg çò que i ditz: Les huelhes son simples?

- Òc: 2
- Non: 3

Se toti es escolans cren que n'ei, passen a liéger era targeta 3.

Er escolan que dispause dera targeta lieg en votz nauta: Es huelhes se dispausen de dues en dues?

- Òc: 4
- Non: 5

Se toti es escolans cren que n'ei, passen a liéger era targeta 4. Es pinhes an escaumes que hèn gancho?

- Óc: 6
- Non: 7

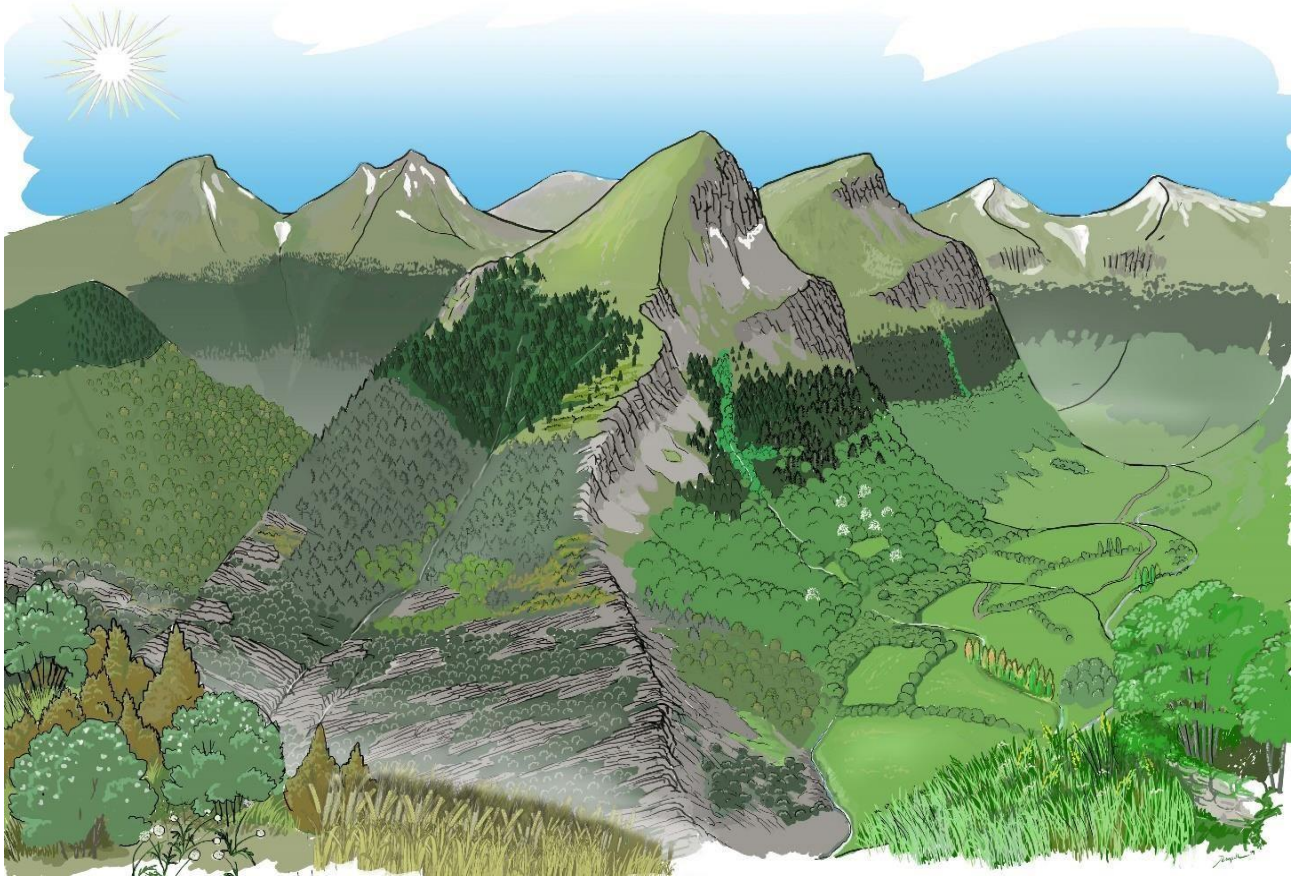
Er escolanat obsèrve era forma dera pinha e determine qu'ei eth Sapin (pin nere). Eth professor/a mòstre era imatge següenta, atau enquia completar totes es espècies.

Un còp identificades es espècies, es escolans obsèrven eth diboish deth paisatge e sagen d'ubicar cada espècia en un territòri. En grop descriuen a on viu e perquè cren que trobam aquesta espècia ad aquesta nautada.

- *I a dues targetes comodin que dispausarà un des escolans e que parlen des formes e tipes de huelhes*

Listat de totes es cartes per orde e solucionari de cada espècia

1. Es huelhes son simples? Òc 2. Non 3
2. Es huelhes son lobulades? Òc 8. Non 9
3. Es huelhes se dispausen de dues en dues? Òc 4. Non 5
4. Es pinhes an escaumes que hèn de gancho? Òc 6. Non 7.
5. HERÈISHO 1-3-5
6. SAPIN (PIN NERE) 1-3-4-6
7. PIN RÒI 1-3-4-7
8. CASSE 1-2-8
9. Er extrem dera huelha ei arredonit, damb un petit entrant? Òc 10. Non 11
10. AUET 1-2-9-10
11. Elth peciòl ei long e aplanit? Òc 12. Non 13
12. PIBO o BIBO 1-2-9-11-12
13. Es huelhes son sanceres e ovades? Òc 14. Non 15
14. BOISH 1-2-9-13-14
15. Es huelhes son asimetricas ena basa? Òc 16. Non 17
16. TRLH 1-2-9-11-13-15-16
17. Era huelha ei doblament dentada damb eth peciòl cuert? Òc 18. Non 19
18. AUERASSÈR 1-2-9-11-13-15-17-18
19. Ei ua planta damb era camèra longa? Òc 20. Non 23
20. Era planta forme espigues? Òc 21. Non 22
21. SEGLE 1-2-9-11-13-15-17-19-20-21
22. FAIA/ÈRBA FAIERA (ÈRBA HALHÈRA) 1-2-9-11-13-15-17-19-20-22
23. Es huelhes son ovades? Òc 24. Non 26
24. Era huelha a peus fòrça primi enes costats? Òc 25. Non 28
25. HAI 1-2-9-11-13-15-17-19-23-24-25
26. Es huelhes son petites e punchentes? Òc 27. Non 30
27. GIMBRO 1-2-9-11-13-15-17-19-23-26-27
28. Es huelhes son verdes en anvèrs e blanquinoses en revèrs? Òc 29. Non 32
29. CORNÈRA 1-2-9-11-13-15-19-23-24-28-29
30. Enes costats dera huelha s'obsèrven dents de dues mides? Òc 31. Non 34
31. BEDOTH 1-2-9-11-13-15-17-19-23-26-30-31
32. Es huelhes son ovades damb era punta un shinhau torçada? Òc 33. Non 34
33. CERIDÈR 1-2-9-11-13-15-17-19-23-26-30-32-33
34. Torne a començar

Dibuix del paisatge per treballa ron viuen les espècies

Sintèsi

Ara fin, que calerà botar en comun totes es espècies en paisatge e comentar es que son deth nòste territòri e es que no'n son bric. Entà acabar, qu'exposaram es miniatures des diferents elements des hèstes deth huec e qu'ensajaram de relacionar cada espècia de planta dab es elements des hèstes, es que coneguïem, e es que non coneguïem. Se sabíem çò qu'èra una falla, ua halha, eth haro, eth har o eth halhar ?

EVALUACION

Dab era fasi de sintesi, ja veiram s'avem complit es objectius mès, entà hèr era validacion dera activitat, que proposam de tornar assietà's en arredon e que cada mainatge digue çò que l'a susprés eth mès, es espècies de plantes o mèslèu es miniatures des elements des hèstes deth huec ; atau, es escolans que's poiràn apropiari çò qu'an après e que veiram s'es objectius son atenhudi.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

- Que proposam de hèr un exercici d'interpretacion deth environament pròishi dera escòla.
- Crear un jòc de cartes personau dab es plantes que i a ath torn dera escòla.
- Tà assolidar contenguts cap as claus dicotòmiques, que proposem era activitat Qui ei qui? deth projècte Piroslife:

<https://www.debatatbat.eu/maletes-viatgeres/la-maleta-de-lossa-cicle-mitja-i-superior>

<https://sites.google.com/site/piroslife/home/primaria-cm-cs/4-qui-es-qui>